E-psychologie v čase: dvacet let na vlnách internetu a vědy

Simona Hoskovcová[1], *Jindřiška Kotrlová*[2]

[1] University of New York in Prague; [2] Českomoravská psychologická společnost

Rozvoj informačních a komunikačních technologií na přelomu 20. a 21. století zásadním způsobem transformoval akademický svět. Dnes je patrně obtížné představit si tehdejší vědeckou práci, kdy práce se zdroji spočívala téměř výhradně ve studiu tištěných materiálů. Nejprve bylo nutné listovat v seznamech abstraktů a poté si dohledat tištěný článek prostřednictvím služeb knihovny. Článek bylo často nutné objednat, případně napsat autorovi žádost o zaslání tzv. reprintu a čekat i několik týdnů na jeho dodání.

Na přelomu 20. a 21. století byly vydávány v češtině časopisy *Československá psychologie* (od roku 1957, vydavatel Psychologický ústav AV ČR) a *Psychologie v ekonomické praxi* (s tímto názvem vycházela od roku 1966 do roku 2008, dále až do roku 2020 jako *Psychologie pro praxi*, vydavatel Karolinum). Čeští autoři často publikovali a stále publikují v časopise *Studia Psychologica* (od r. 1956, anglicky), který vydává Ústav experimentální psychologie, Centrum společenských a psychologických věd Slovenské akademie věd. Popularizující články vycházely v časopise *Propsy*, který vznikl r. 1995 jako studentský časopis (šéfredaktor Tomáš Rodný) na katedře psychologie FF UK, později vycházel pod stejným názvem v nakladatelství Portál. V roce 2004 se transformoval do měsíčníku *Psychologie dnes*. V oblasti psychoterapie měli tehdy čtenáři k dispozici časopis *Konfrontace* (vycházející pod tímto názvem v letech 1990-2006 v Hradci Králové, od roku 2007 dosud pod názvem *Psychoterapie*, vydavatel Fakulta sociálních studií MU) a *Psychosom*, vycházející od roku 2003 dosud v Liberci, původně jako bulletin Psychosomatické sekce Psychiatrické společnosti ČLS JEP.

V oboru psychologie koncem 90. let 20. století vybudovaly hlavní zavedené psychologické společnosti a tradiční vydavatelé infrastrukturu, kterou používáme dodnes. Německý nakladatel psychologické literatury a testů Hogrefe spouští v roce 1996 webový portál, který odkazuje mimo jiné na online variantu časopisu Psychologische Rundschau (Hogrefe, 2026). Americká psychologická asociace (APA) začala digitalizovat katalog abstraktů svých časopisů vycházejících v papírové podobě v letech 1997-1998. Zrodila se tak databáze PsycINFO[1]. Papírová verze *American Abstracts* byla publikována Americkou psychologickou asociací 80 let a její vydávání skončilo v roce 2006 (Benjamin & VandenBos, 2006). APA také oznamuje „online first“ („nejprve online”) publikaci plnotextových článků v databázi PsycARTICLES v roce 2010 (American Psychological Association, 2010). Podobně koncem 90. let začaly přední tištěné časopisy, jako například *Psychological Review* nebo *Journal of Personality and Social Psychology*, nabízet vedle svých tradičních tištěných verzí také elektronické publikování. To časem vedlo k vývoji od publikování typu „online first“, kdy je článek publikován na internetu i několik měsíců předtím, než vyjde v tištěném svazku, až po plně elektronické verze publikací. Úvahy o nových možnostech vědeckého publikování začaly být

[1] https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo

na konci 20. století reflektovány a pomalu přecházely v konkrétní počiny. Vidíme tedy, že úvahy o plně elektronickém online časopisu v českém prostředí plynuly plně v souladu s mezinárodním trendem.

Myšlenka českého elektronického psychologického časopisu vznikla v hlavě Jindřišky Kotrlové, která vnímala potřebu odbornější platformy ČMPS pro publikaci zajímavých odborných textů než byl tehdejší Čtvrtletní zpravodaj ČMPS. Z další debaty s Irenou Sobotkovou a Davidem Šmahelem začala krystalizovat jeho podoba. David Šmahel ve stejné době zakládal časopis *Cyberpsychology*. Následně byli osloveni zakládající členové redakce časopisu, kteří měli zastupovat jednotlivá akademická psychologická pracoviště. Byli to v roce 2007 v abecedním pořadí: PhDr. Simona Hoskovcová, Ph.D., Mgr. Jindřiška Kotrlová, Mgr. Alena Slezáčková, doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc., PhDr. David Šmahel, Ph.D. Šéfredaktorkou byla zvolena Irena Sobotková. Simona Hoskovcová navrhla název E-psychologie s podtitulem Elektronický časopis ČMPS, kdy písmeno E bude tvořit ležaté Psí (viz obr. 1 a obr. 2). Tato grafická značka se používala do února 2016[2], kdy prošlo celé webové rozhraní *E-psychologie* redesignem do podoby, kterou známe dnes na adrese https://e-psycholog.eu .

První číslo elektronického časopisu pro psychologii s názvem E-psychologie bylo publikováno díky projektu Českomoravské psychologické společnosti (ČMPS). ČMPS jakožto dobrovolné stavovské a vědecké sdružení psychologů v České republice poskytla svému novému projektu nezbytnou infrastrukturu, etický rámec a přístup k síti odborníků, kteří mohli působit jako autoři a recenzenti. Vydávání časopisu je od počátku každoročně finančně podporováno Akademií věd ČR ve výši 70 % nákladů.

Při promýšlení koncepce časopisu jsme byli vedeni snahou urychlit přenos informací mezi autory a čtenáři z řad psychologické obce a přitom zachovávat obvyklou úroveň seriózních odborných časopisů. V záplavě informací, nezřídka rádoby psychologických, které se na nás valily ze všech stran, to nebyl před dvaceti lety lehký úkol. Redakční radu tvořili, jak bylo zmíněno, zástupci jednotlivých kateder psychologie a některých výzkumných pracovišť z oboru (viz tab. 1). Redakční rada se scházela osobně střídavě v Praze, Brně a Olomouci vzhledem k tomu, že členové redakční rady byli z pracovišť zajišťujících výuku psychologie. Online setkávání se stalo standardem až s rozvojem této formy komunikace v době pandemie v roce 2020, kdy proběhla první online redakční rada.

Abychom dál parafrázovaly editorial prvního čísla, časopis měl být prostorem pro sdílení informací a dynamickou výměnu názorů mezi psychology všech věkových kategorií. Od začátku jsme chtěli vytvořit prostor pro publikační prvotiny, proto jsme se zaměřili na příspěvky studentů, diplomantů a doktorandů. Toto zaměření trvá dodnes. Publikovali u nás ale i zkušení praktici a výzkumníci, kteří byli a jsou ochotni se o své zkušenosti podělit. Tehdy i dnes vnímáme náš přístup jako otázku solidarity, dnes nepříliš vzpomínané, abychom se vzájemně obohacovali a tříbili v diskusích své názory – v zájmu našem a hlavně našich klientů.

Recenzní řízení bylo zpočátku jednostranně anonymní a recenze psali členové redakční rady. V případě potřeby byli přizváni další recenzenti s příslušnou odborností. Tento proces se

[2] V článcích vydaných v letech 2007 až 2015 tvoří původní grafická značka součást jejich záhlaví.

postupně profesionalizoval podle požadovaných standardů spočívajících především ve dvou recenzích zpracovaných nezávislými recenzenty v oboustranně anonymizované formě. Čtenost časopisu (viz graf 2) ukázala, že je životaschopný a činnost spojená s redakční prací dávala smysl. Postupně bylo dosaženo zařazení časopisu do různých vědeckých databází[3], což obnášelo splnění podmínek jednotlivých provozovatelů daných databází, kteří průběžně kontrolují kvalitu zařazených časopisů.

Při svém zrodu v roce 2007 získal časopis mezinárodní identifikátor standardního čísla seriálových publikací ISSN 1802-8853. Technické zajištění bylo a je skromné, postavené na statických webových stránkách a přímém stahování PDF souborů, avšak je funkční. Rozhraní není responzivní; s možností většího pohodlí pro čtenáře z mobilního telefonu se v budoucnosti počítá.

Koncepce Open Access a její význam pro českou vědu

Jedním z nejvýznamnějších a nejprogresivnějších aspektů časopisu E-psychologie je jeho stoprocentní oddanost politice otevřeného přístupu (Open Access). Redakce a vydavatel (ČMPS) se od počátku oficiálně hlásí k principům definovaným v Budapešťské iniciativě za otevřený přístup (Budapest Open Access Initiative – BOAI). V praxi to znamená, že veškerý obsah časopisu je celosvětově bezplatně a okamžitě k dispozici komukoli, kdo má přístup k internetu. Uživatelé mají právo číst, stahovat, kopírovat, distribuovat, tisknout, vyhledávat nebo odkazovat na plné texty článků, případně je využívat pro jakýkoli jiný zákonný účel, aniž by museli žádat o předchozí svolení autora či vydavatele. Časopis se hlásí k licenci Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License[4].

Tento model ostře kontrastoval a stále kontrastuje s přístupem velkých nadnárodních vědeckých vydavatelství, která uzamykají vědecké poznatky za extrémně drahé platební brány (paywalls). V kontextu české vědy, která je do značné míry financována z veřejných zdrojů, daňových poplatníků a institucionálních grantů, má Open Access hluboký etický rozměr: výsledky výzkumu financovaného veřejností by měly být veřejnosti bezplatně přístupné (Okerson & O'Donnell, 1995).

Pro psychology pracující v terénu je tento přístup naprosto klíčový. Tito odborníci často nemají přístup k drahým univerzitním databázím a E-psychologie jim tak poskytuje přímý kanál k nejnovějším vědecky podloženým poznatkům a metodám, které mohou okamžitě aplikovat při práci s klienty.

Důležitým prvkem politiky časopisu je také skutečnost, že nepřenáší finanční zátěž ani na samotné autory. Zatímco mnoho zahraničních Open Access časopisů aplikuje poplatky za zpracování a publikaci článku (APC, Article Processing Charges), které se nezřídka pohybují v řádu tisíců eur – E-psychologie zůstala do roku 2023 pro autory zcela bezplatná. Od podzimu 2023, ve snaze zajistit další kvalitní fungování časopisu, byl zaveden příspěvek na publikování článků, které jsou dedikované konkrétním grantům a podléhají poplatku (APC) v řádu jednotek

[3] https://e-psycholog.eu/o-casopise
[4] https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

tisíců korun českých. Vydávání časopisu je podporováno z prostředků Českomoravské psychologické společnosti, s podporou grantu AV ČR a z dobrovolné, vysoce profesionální práce členů redakční rady. K recenzování zveme zkušené a erudované kolegyně a kolegy a jejich doporučení jsou pro redakční radu značně nápomocná. Recenzenti jsou spíše symbolicky honorováni. Na rozdíl od naprosté většiny časopisů nabízíme tedy alespoň určitou kompenzaci za čas věnovaný úsilí recenzentů, protože si jejich odbornosti a práce vážíme. Tyto demokratizační prvky umožnily publikovat kvalitní texty i autorům, kteří nedisponují masivní grantovou podporou, jako jsou začínající vědci nebo kliničtí psychologové z praxe. V roce 2017 jsme se intenzivně věnovali otázce autorských práv, která vyplývá z našeho úsilí o upevnění pozice E-psychologie mezi vědeckými časopisy. Snažíme se držet ideu volně dostupných vědeckých informací a přihlásili jsme se tak k ideji Creative Commons. Otevřené publikování se jeví jako jediná progresivní cesta pro obory, jejichž poznatky málokdy přinášejí komerční zisk.

E-psychologie od začátku dodržuje pravidla vědeckého publikování. Přijímá původní články z výzkumu, přehledové a metodické studie, které jako odborné příspěvky procházejí standardním dvojitě zaslepeným recenzním řízením. V rámci nerecenzovaných rubrik nabízí prostor pro příspěvky do diskuze, zprávy z odborných akcí a recenze knih a pro poznatky z příbuzných oborů. V roce 2009 byla uzavřena smlouva se společností EBSCO o zařazení obsahu E-psychologie do jejích databází, podobně významný počin znamená zařazení E-psychologie do Centrální znalostní báze SFX firmy Ex libris prostřednictvím Jednotné informační brány. E-psychologii také najdou uživatelé služby Elektronische Zeitschrift-bibliothek – EZB, kterou využívá většina knihoven v německy mluvících zemích, ale i díky konsorciu Národní knihovny ČR také většina českých univerzitních knihoven. V září 2010 byla E-psychologie zařazená do systému DOAJ (Directory of Open Access Journals) a v únoru 2016 byla podepsána smlouva o zapojení do Středoevropského časopisu pro sociální a humanitní vědy – CEJSH, kde díky propojení s Digitální knihovnou AV je zpřístupňován celý obsah. Zejména zařazení do DOAJ znamenalo pro E-psychologii otevření dveří do mezinárodního prostoru, neboť metadata článků se stala automaticky dohledatelnými pro akademické vyhledávače po celém světě. V tomto směru žádoucím standardem, který E-psychologie už od roku 2018 naplňuje, je přidělování identifikátoru DOI (Digital object Identifier) každému publikovanému textu. To je umožněno členstvím ČMPS ve společnosti Crossref za roční členský příspěvek vč. poplatku za každé přidělené DOI.

Časopis E-psychologie se vyznačuje jasně definovanou strukturou příspěvků, která odráží jeho poslání saturovat potřeby jak akademické sféry, tak aplikované psychologické praxe. Příspěvky jsou rozděleny do několika kategorií, přičemž každá z nich podléhá specifickým nárokům na strukturu a prochází odlišným typem schvalovacího procesu. Recenzním řízením (peer review) povinně procházejí vědecké studie, metodické studie, přehledové studie a kazuistiky. Ostatní texty, jako jsou zprávy z konferencí, recenze knih či diskusní příspěvky, procházejí interním redakčním posouzením. Od roku 2025 se otevírá rubrika “Přijato” (Early Access), která umožňuje okamžitou publikaci příspěvku po jeho schválení, tj. dříve než je vydáno kompletní čtvrtletní číslo.

Každý vědecký článek musí obsahovat rozsáhlý aparát metadat v češtině/slovenštině a současně v angličtině. To zahrnuje název článku, klíčová slova (3–5 slov) a strukturovaný abstrakt

o rozsahu přibližně 1500 znaků bez mezer. Anglická verze těchto prvků je zásadní pro dohledatelnost textů v mezinárodních vyhledávačích a indexech. Seznam literatury a citace v textu musí bezvýhradně odpovídat aktuálnímu standardu Americké psychologické asociace (APA styl), což podtrhuje profesionalitu a mezinárodní srozumitelnost publikovaných materiálů.

Úzké sepětí se Slovenskem je dalším unikátním rysem. Slovenská psychologická obec považuje E-psychologii za svébytné periodikum, v němž mohou publikovat bez jazykové bariéry, což posiluje historickou česko-slovenskou vzájemnost a umožňuje komparativní výzkumy, které srovnávají efektivitu psychologických systémů, školství či zdravotní péče v obou samostatných republikách. Vedle slovenských textů přijímá redakce rovněž rukopisy v angličtině (viz graf 1).

Závěr a výhled časopisu do budoucna

Časopis E-psychologie ušel od svého založení v roce 2007 do roku 2026 úctyhodnou cestu a my s ním. Z původně pionýrského a experimentálního projektu elektronického publikování se vyvinul v respektovanou, stabilní a vysoce profesionální instituci, která tvoří neodmyslitelnou součást české a slovenské vědecké krajiny. Hlavním přínosem časopisu zůstává jeho důsledná demokratizace vědeckého poznání prostřednictvím modelu Open Access, bezplatnost pro čtenáře a schopnost pružně propojovat rigorózní akademický výzkum s každodenní psychologickou praxí v terénu. Tím časopis naplňuje nejvyšší ideály vědy jako veřejné služby.

Při pohledu do budoucnosti stojí před E-psychologií nové výzvy. Mezi ty nejvýznamnější patří integrace pokročilých digitálních nástrojů pro správu dat (podpora principů FAIR data a otevřené vědy – Open Science), implementace moderních standardů pro identifikaci autorů a děl (rozšíření využívání ORCID a DOI pro články vydané před rokem 2018) a neustálé technologické inovace redakčního systému. Plánujeme i modernizaci rozhraní pro podávání příspěvků. Redakce bude rovněž muset čelit novým výzvám v oblasti publikační etiky, které přináší masivní rozvoj generativní umělé inteligence a její zapojení do procesu psaní vědeckých textů. S touto skutečností se již potkáváme a je pro nás výzvou, podobně jako pro další vydavatele. Dobrým indikátorem chybně použité spolupráce s AI jsou zatím halucinované zdroje.

Jednou z výzev je rovněž přiblížení se požadavkům databáze Web of Science, což je běh na delší trať. Vyjádření k naší přihlášce z listopadu 2024 konstatovalo zejména počet publikovaných článků, který je nižší než je v oboru obvyklé. Tohoto limitu jsme si v redakční radě vědomi. Snažíme se potenciální autory oslovovat formou propagace na sociálních sítích, osobně v akademickém prostředí i v praxi. Ne každý přihlášený rukopis však projde úspěšně recenzním řízením.

E-psychologie dnes již není jediným českým online časopisem pro psychologii. Stále však podporuje začínající autory a dává příležitosti k získání zkušeností i v recenzování. Vydávání časopisu a kvalitní redakční práci považujeme za smysluplný počin sloužící české psychologické obci.

Literatura

American Psychological Association. (2010, July 20). *APA announces online first publication for full-text journal articles in the PsycARTICLES® database* [Press release]. https://www.apa.org/news/press/releases/2010/07/online-database

Benjamin, L. T., Jr., & VandenBos, G. R. (2006). The window on psychology's literature: A history of psychological abstracts. *American Psychologist, 61*(9), 941–954. https://doi.org/10.1037/0003-066X.61.9.941

Hogrefe. (2026). *Verleger aus Leidenschaft*. Dostupné z: https://www.hogrefe.com/de/unternehmen/hogrefe-verlagsgruppe/geschichte [cit. 2026-08-03].

Okerson, A., & O'Donnell, J. J. (Eds.). (1995). *Scholarly Journals at the Crossroads: A Subversive Proposal for Electronic Publishing*. Association of Research Libraries. Dostupné z https://archive.org/details/scholarlyjournal0000unse

O autorkách

PhDr. Simona Hoskovcová, Ph.D., přednáší na University of New York in Prague a působí rovněž v Hogrefe – Testcentrum v Praze.
ORCID: 0000-0002-3151-4624
Kontakt: hoskovcova@volny.cz

PhDr. Jindřiška Kotrlová pracuje dlouhodobě pro Českomoravskou psychologickou společnost, z.s., a v Anglo-americké vysoké škole v Praze.
ORCID: 0009-0006-4474-381X
Kontakt: jindriska.kotrlova@gmail.com

Hoskovcová, S., & Kotrlová, J. (2026). E-psychologie v čase: dvacet let na vlnách internetu a vědy. *E-psychologie, 20*(3), 53-62. https://doi.org/10.29364/epsy.563

Tab 1 Tým E-psychologie: přehled od roku 2007

Vedoucí redaktorka		
doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.	FF UP	2007-2020
PhDr. Hana Georgi, Ph.D. (dříve Štěpánková)	PVŠPS	2021-dosud
Členové a členky redakční rady		
PhDr. Simona Hoskovcová, Ph.D.	FF UK; Policejní prezidium; Hogrefe-Testcentrum	2007-dosud
doc. PhDr. Alena Slezáčková, Ph.D.	PÚ MU; LF MU	2007-dosud
prof. PhDr. Marek Blatný, Ph.D., DSc.	PSU AV ČR	12/2007-2009
doc. PhDr. Gabriela Málková, Ph.D.	KPS PedF UK	2007- 2/2009
prof. Mgr. David Šmahel, Ph.D.	FSS MU	2007-2012
PhDr. Miroslav Klusák, CSc.	KPS PedF UK	2009-2017
doc. Mgr. Lenka Lacinová, Ph.D.	FSS MU	11/2012-dosud
Mgr. Ing. Pavel Michálek, Ph.D.	PEF ČZU	2012-2019
PhDr. Hana Georgi, Ph.D.,	NUDZ; PVŠPS	2015-2020
PhDr. Katarína Millová, Ph.D.	PSU AV ČR; OU	2015-dosud
doc. Mgr. Kateřina Lukavská, Ph.D.	KPS PedF UK	2017-dosud
doc. Mgr. Tomáš Nikolai, Ph.D.	1. LF UK a VFN, Praha; KPS FF UK	12/2018-dosud
Mgr. Radek Heissler	NUDZ	6/2021-dosud
Výkonná redakce		
PhDr. Jindřiška Kotrlová	ČMPS	2007-dosud
Mgr. Karolína Horáková, provd. Vlčková	NUDZ	2016-6/2018
Mgr. Stanislav Svačinka, Ph.D.	FSS MU	1/2019-1/2021
Mgr. Tereza Slavíčková	OSVČ	3/2021-1/2022
Mgr. Daniel Ian Espitia	KPS FF UK; 1. LF UK a VFN, Praha	2/2022-dosud

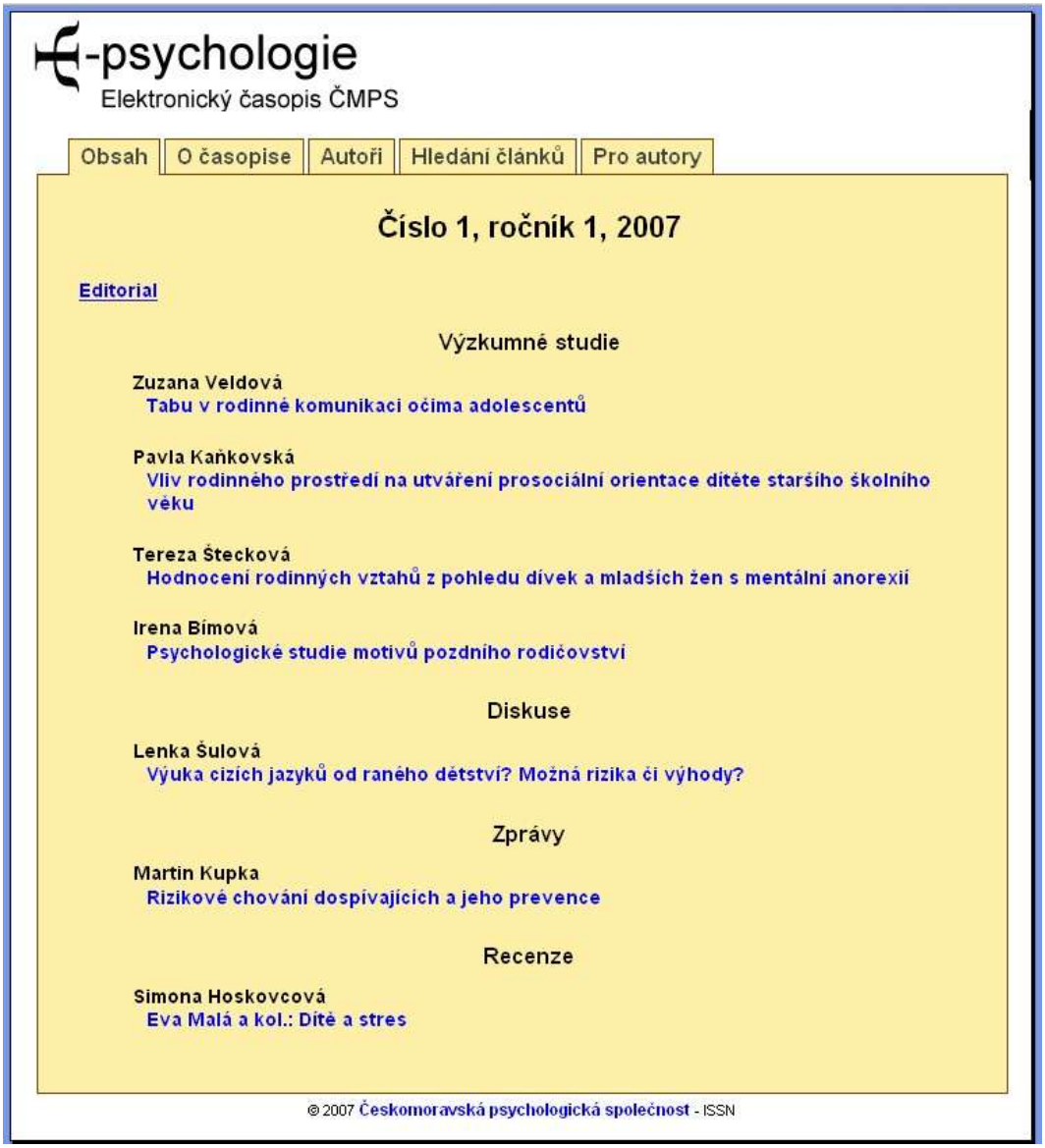

Obr. 1 Web E-psychologie 15. 11. 2007

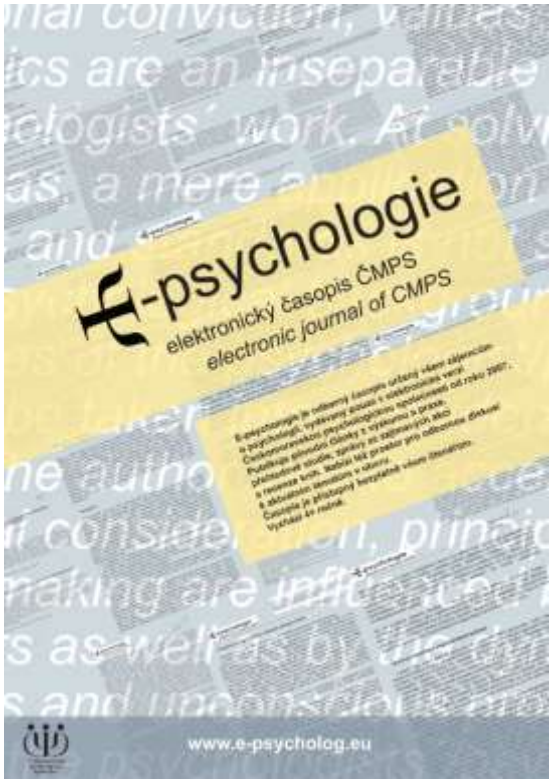

Obr. 2 Plakát pro Psychologické dny 2018
Autorka: Sarah Grimová

Graf 1 Počty studií v jazykových verzích (1. číslo 2007 - 2. číslo 2026)

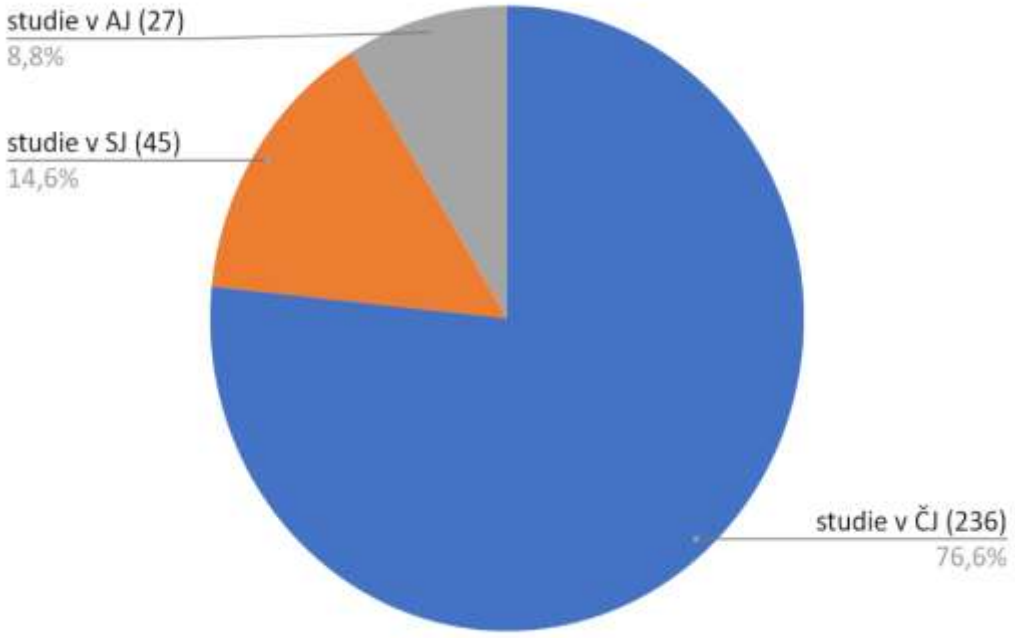

Graf 2 Návštěvnost webu

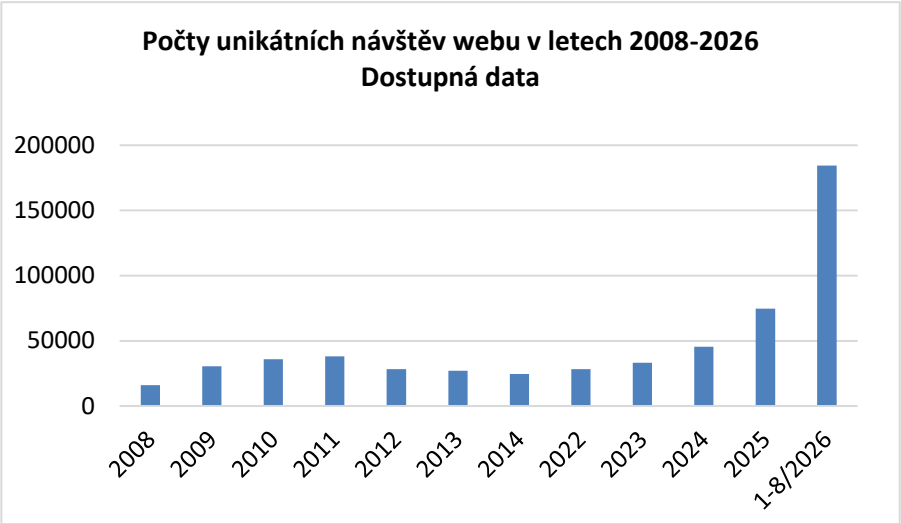

Pozn.: Přehled obsahuje dostupná data z let 2008–2026. Data od roku 2025 vykazují anomální nárůst provozu z lokalit USA a Německa, který neodpovídá charakteru obsahu. S vysokou pravděpodobností jde o zvýšenou aktivitu automatizovaných robotů (web scrapers) pro sběr dat za účelem trénování jazykových modelů, kterou aplikace AWStats nasazená na webhostingu nerozliší.
Statistiky návštěvnosti od tohoto roku jsou tímto automatizovaným provozem významně zkresleny.
Zdroj dat: Poskytovatel webhostingu Český hosting.

Obr. 3 Poster pro Psychologické dny 2026 (pro zvětšení rozkliknout)